

OVERDRUK

UIT HET LANDBOUWKUNDIG TIJDSCHRIFT, MAANDBLAD VAN HET
NED. GENOOTSCHAP VOOR LANDBOUWWETENSCHAP.

50ste Jaargang. No. 611.

April 1938.

Indo-Grondrechten

door

Prof. Dr. A. NEYTZELL DE WILDE,

b.g. Hoogleraar aan de Landbouwhoogeschool,
oud-Voorzitter van den Volksraad.

I. Inleiding.

Het gaat hier om een voor Indië zeer actueel vraagstuk. Een vraagstuk van sociaal-economischen en juridisch-politiek aard.

Een vraagstuk, dat overigens slechts een onderdeel vormt van een delicaat onderwerp: *Het Indovraagstuk*, een probleem met historischen achtergrond!

II. *Het Indovraagstuk.*

Dit probleem is oud en toch ook weder nieuw, in zooverre, dat het omstreeks 1929 in vroeger ongekenden omvang sterk acuut naar voren is getreden. Het is echter mede een zeer oud probleem, dat al in de 19e eeuw, ja, zelfs in den Compagniestijd ook reeds bestond.

Onder de Indo-Europeanen in de 19e eeuw was in ieder geval de welstand uiterst gering. Door ziekte en groote sterfte onder de ouders, was daarbij in die berouwvolle groep het aantal verwaarloosde kinderen zoo groot, dat men voortging met het oprichten van weeshuizen en het stichten van weeskamers.

Reeds sinds den Compagniestijd waren voor de Indo's de hoogere betrekkingen uitgesloten, voor hen was de werkgelegenheid gering.

Maar hun aantal was ook niet groot. In Raffles' tijd een 4000!

Voor de kinderen richtte men Europeesche lagere scholen op in combinatie met een soort armenzorg. Zeker de helft der kinderen werd kosteloos tot de scholen toegelaten.

In het begin der 19e eeuw werd aan het tekort aan werkgelegenheid in zooverre tegemoet gekomen, dat het nijpend gebrek aan „scribenten” leidde tot de creatie van de „klerken”, hetwelk het typische beroep van den Indo-European zou worden.

Dat bleef zoo tot het midden der 19e eeuw en later; maar de treurige economische toestand in het moederland vóór 1870 leidde tot het uitzwermen van vele Hollanders ook naar Indië, die aldaar in concurrentie kwamen met de Indo-scribenten! Men noemde dit: het uitkomen van jongelieden op *avontuur*. Veelal niet zonder protectie zijnde, namen zij echter te dikwerf de plaats weg van in Indië geboren jongelieden, zonen van ambtenaren of ingezetenen, en van de zgn. inlandsche kinderen (Paup. Cie. 1902, blz. 13).

Daarbij kwam dan nog veelal een minachtend neerzien op donkere gelaatskleur.

Een en ander zette ten slotte zoo'n wrevel, dat dit leidde tot de zgn. Meibeweging van 1848, waarbij van Indozijde een beroep op hulp bij de Regeering werd gedaan.

Voor den Indo was de toestand dan ook inderdaad moeilijk. Bedrijfsleven was er in dien tijd betrekkelijk weinig. Vakonderwijs leverde teleurstellende resultaten

Eerst in 1864 kwam een belangrijke wijziging ten goede, doordat voor de benoembaarheid tot hoogere betrekkingen de Indo voortaan op voet van gelijkheid met andere Europeanen kwam. Dit heeft voor de meer gegoeden er toe geleid, dat zij en hunne kinderen doordrongen tot in alle rangen van het bestuur en andere dienst-takken, gelijk tot op den huidigen dag het geval is.

Van deze goed gesitueerden trekt echter geregeld een groot deel (10 %) na afgeloopen diensttijd voor goed weg uit Indië naar Europa, hetgeen eene voortdurende drainage van het welvarendste deel der Indo's uit Indië effectueert. Voor het land zelve uiteraard een niet te onderschatten nadeel!

Voor den minderen Indo liep het voorshands nog niet zoo voorspoedig!

Het gaat echter nog altijd om betrekkelijk kleine getallen.

In 1854 werd voor Java het getal blanken (creolen) gesteld op 8800, waarvan buiten Indië geboren 2900, in Indië geboren 5900, waarvan 300 vreemden. Het aantal mestiezen (kleurlingen) werd gesteld op 9300, w.o. echter minder volwassen mannen (2500) dan onder de blanken (3326).

De mestiezen werden verdeeld in gegoeden, waarvoor op het voetspoor der Cie., de meest gewilde ambten ontoegankelijk waren; voorts de zgn. Portugeezen en eindelijk de zwervenden en behoeftigen.

De zgn. Portugeezen vormden v.n.l. den klerkenstand en dien der opzieners. Onder G.G. van Twist werden voor hen zelfs de laagste betrekkingen gereserveerd (1851), hetgeen echter later (1862, 1875), ook in verband met de uitzwerming uit Holland, weder uit het oog verloren werd.

Het aantal behoeftigen en zwervers onder de Indo's was omstreeks 1854 niet goed bekend. In de gestichten waren opgenomen 1225 volwassenen en kinderen (in 1874 713 kinderen, w.o. 200 jongens).

Opname van zwervers in gestichten werd trouwens reeds door van den Bosch gelast.

Verdere hulp werd aan deze categorie verleend door de oprichting van het korps pupillen bij het leger (vnl. voor soldatenkinderen) (1848).

In het leger waren in 1872: 28 officieren- en 808 minderenkleurlingen.

Aansporing om zich toe te leggen op ambachten werkte niet veel uit. Een ambachtsschool te Soerabaia in 1862 geopend, moest in 1872 weder gesloten worden, vnl. omdat het moeilijk was daarvoor onderwijzers te krijgen en te behouden.

Onderricht in het handwerk bij het leger werd in 1860 geprobeerd, doch ook dat mislukte. Met teekewerk ging het beter.

De behoeftigen werden gesteund door gelden verkregen uit de welbekende heffing van 1 pro mille voor de armen, door kosteloze toelating op scholen en indirect door hulp aan liefdadige instellingen van particuliere ingezetenen (kerkel. armbesturen, Parapattan-gesticht te Batavia 1832; dito gest. te Semarang; R.K. St. Vincentius-gest. te Buitenzorg, Djatigesticht te Batavia 1854).

De toestand van den minderen Indo was echter nog steeds zóó weinig bevredigend, dat G.G. Loudon in 1872 een onderzoek deed houden door eene speciaal daarvoor ingestelde commissie, die met verschillende voorstellen kwam, w.o.. ook reeds die tot het creëren van een Europeeschen boerenstand

De Minister in Holland, met het rapport der commissie bekend gemaakt, vond daarin echter aanleiding, om, in afwachting van definitieve voorstellen der Ind. Regeering, deze nadrukkelijk te waarschuwen tegen de neiging, om in staatszorg en staatshulp een algemeen geneesmiddel voor de geconstateerde kwalen te zoeken.

„Met het oog niet alleen op de belangen van de schatkist, maar ook vooral op de talrijke onbevredigde behoeften der eigenlijk gezegde inlandsche bevolking, mag geen voedsel worden gegeven aan de verwachting, dat de Regeering, en de Regeering alleen, de zorg voor de verwaarloosde afstammelingen van Europeanen in den uitgestreksten zin op zich zou moeten nemen.

Er zijn op het gebied van onderwijs vele maatregelen tot verbetering te nemen, aldus nog steeds deze Minister, die binnen het bereik der Indische regeering liggen, en wat de eigenlijk gezegde opvoeding betreft, kan de Regeering voorhands niet verder gaan dan pogingen van bijzondere personen te ondersteunen. Het kan overigens geenszins raadzaam zijn, aan personen uit de bedoelde klasse, die de geraadpleegde commissie in een landbouwschool opgeleid zou willen zien, middelen van bestaan uit de schatkist te verschaffen. Zulk een opvoeding en opleiding geheel van staatswege, waarbij ouderzorg en particuliere medewerking worden uitgesloten, zou bovendien geen andere uitkomst kunnen opleveren dan het opkweken eener klasse van vadsige ontevreden, die nimmer zouden leeren op eigen krachten te steunen, maar zich zouden gewennen al hun behoeften door den Staat vervuld te zien.”

Een liberaal spreker uit dien tijd zeide daarentegen: „dat Semarang een groote bevolking van inlandsche kinderen heeft en dat die bevolking, goed geleid, van groot nut voor de welvaart en ontwikkeling van Indië zal kunnen zijn; terwijl, wanneer zij verwaarloosd en slecht geleid wordt, daaruit groote gevaren voor de Regeering kunnen ontstaan.”

Van de plannen der Commissie komt echter niets!

Wel tracht men weder een uitweg te scheppen door oprichting van ambachtsscholen (1881) en opname van verwaarloosde kinderen in gestichten.

Vader van der Steur zocht de diepere oorzaken te bestrijden door opname van verwaarloosde kinderen uit de omgeving van het leger en uit de klerkenwereld. Het is bekend hoeveel onnoembaar leed deze eerbiedwaardige figuur heeft gelenigd en hoeveel kostbare hulp hij heeft verleend.

Na 1893 wordt echter het Lager Onderwijs in N.-I. veel beter en het wordt alom verspreid. De invloed daarvan, juist onder de armere Indo's was groot. *Zij werden nu opgevoed in Nederlandschen zin.* Cultureel is dan ook door dit algemeen verspreid en verbeterd onderwijs veel bereikt. Immers in het begin der 19e eeuw dreigde de Indo Europeesche Maatschappij op de grootere plaatsen, zooals Batavia, zich te ontwikkelen tot een mestiezenmaatschappij met eigen taal, het portugeesch-maleisch.

Op het einde der 19e eeuw is dit taalmengsel van zelf verdwenen.

Op kleinere plaatsen, waar de mengbevolking zich tevoren oploste in de inheemsche bevolking, zijn door dit onderwijs de afstammelingen der Europeanen behouden gebleven voor den Nederlandschen stam.

Maar „materieel” is hun toestand nog moeilijk. Wederom neemt men zijne toevlucht tot eene commissie voor het instellen van een onderzoek naar het „pauperisme” onder de Europeanen (1902). Ook deze commissie komt wederom met voorstellen, w.o. die tot het creëren van een boerenstand.

Het resultaat is thans de kleine erfpacht (*St. 1904—326*)!

Maar na 1905 komt in Indië de ongekeerde economische opbloei, die, zij het niet ononderbroken, tot 1929 duurt en daar haar hoogtepunt vindt.

Zij brengt een enorme toestrooming van import-Hollanders en andere niet-Indische elementen. Doch ook het getal in Indië geboren Europeanen neemt sterk toe. (Totok Europ.: 1900: 27.000; 1930: 70.000. Indo-Europ.: 1900: 63.000; 1930: 170.000).

De voorspoedige tijden deden de schrikbeelden van pauperisme onder de Europeanen en die van de mindere welvaart onder de inlanders snel verdwijnen. Voorshands was er werk genoeg.

Intusschen zette echter de „ethische politiek” in en daarmede de maatschappelijke opbouw ten bate van het inlandsch element, eene opbouw vnl. gaande langs de richting van het algemeen vormend onderwijs. Tegen overdrijving op dat gebied verhieven zich waar- schuwende stemmen, nochtans zonder veel succes.

Al spoedig begonnen de inlandsche abiturienten der scholen met den Indo te concurreeren en dan nog tegen lager loon. Na 1913 gold vervolgens als adagium: gelijke betaling voor gelijk werk. Dit werkte eene enormen toeloop van inlanders naar het Westersch onderwijs in de hand, omdat het hen immers de poorten opende voor eene tevoren ongekend materieel goede toekomst (de indianisatie).

Het gaf eene „revolutie” op de Indische arbeidsmarkt, en daarbij kwam dan nog eene toestrooming van als regel goed onderlegde importkrachten, hetgeen alles bijeen de kansen van den Indo aanmerkelijk verslechterde.

De felle wereldcrisis ten slotte, welke zich ook in Indië van af einde 1930 snel en scherp deed gevoelen, leidde tot groote bezuiniging, ontslag op ruime schaal en toenemende werkloosheid, niet in de laatste plaats onder de Indo's.

En sedert klonk wederom en dringend hunne stem om hulp en bijstand!

Men zoekt hiertoe naar uitwegen en roept ook en juist van Indo-zijde om landbouw mogelijkheden (het creëren van een boerenmiddenstand)!

Tot de „*Moderne Koloniale Politiek*”, gelijk deze voor N.-I. in de laatste decaden der vorige eeuw werd ingezet, behoort ook de „*Indianisatie*”, de verinheemsching, d.i. een omkeer van een der grondslagen der maatschappelijke ordening, welke van af het einde der 15e eeuw de wereldverovering der Europeesche naties verzeld heeft.

Tusschen de indianisatie in N.-I. en die b.v. in *Br.-Indië* bestaan echter ook weder diepgaande verschillen, welke hiermede samenhangen, dat in *Br.-I.* het Engelsch gezag en de daarvan uitgaande directe invloed zich meer bepaalt tot de periferie der samenleving aan de kuststeden, tot de contrôle van den in- en uitvoer.

In N.-I. daarentegen is de werkelijke leiding van het economisch leven zelf, de dynamische drang tot activiteit, de kern der maat-

schappelijke structuur in handen van den niet-inlander, van de importkrachten.

[In Br.-I. op de 100.000 inl. 9 E. part. en 5 E. ambten (1921).

Op J. en M. in 1880 op de 10.000 inl. 17 E. en 112 Vr. O.; in 1905 resp. 22 E. en 105 Vr. O.; in 1930 resp. 46 E. en 155 Vr. O. (overall over het groote eiland verspreid wonende)].

Deze dynamische drang van den niet-inlander op Java kan daar nog niet door den inlander worden overgenomen. Dat vereischt een organisatievermogen en eene kapitaalsvorming, waarover van die zijde nog geenszins wordt beschikt. De geheele doelstelling der inlandsche maatschappij is immers nog anders gericht.

Maar wel dringt de inlander als concurrent op, waar het gaat om meer „subalterne” betrekkingen.

En daar komt nu juist de botsing met het Indo-Europeesch bevolkingsdeel.

In verschillende Zuid-Amerikaansche landen, waar de inboorlingen geheel teruggedrongen werden, namen de creolen en mestiezen met de Europ. importkrachten de leiding van het Moederland zelfs over.

Maar in landen als Br.-Indië, de Philippijnen en N.-I. met eene talrijke en vrij ontwikkelde autochtone bevolking en een betrekkelijk klein getal creolen en mestiezen, wordt de positie der laatstgenoemden bij het opdringen eenerzijds van de inlanders en anderzijds van de Europ. importkrachten hoe langer hoe moeilijker!

Het Indoprobleem ontwikkelt zich uiteraard niet daar, waar, gelijk aanvankelijk overall waar het Westen de wereld veroverde en in Br.-Indië tot op heden, de Europ. mestiezen naar de zijde van de inheemschen werden geschoven. Te midden van eene overtalrijke en veelal hoog ontwikkelde autochtone bevolking heeft dan de mesties geen plaats van beteekenis.

Maar, waar, gelijk in N.-I., althans na 1848, *eene andere richting* werd gevolgd en daartoe sedert 1864 ook bepaald de gelegenheid werd geopend, had dit tot gevolg, dat de groote „bovenlaag” der Indo-Europeanen, de beter gesitueerden, geheel gelijkgesteld werden, wettelijk en ook wel maatschappelijk en gelijk kwamen met Nederlanders uit het Moederland. Veel moeilijker bleef echter de positie van den minderen Indo-Europeaan, die niet tot betrekkelijken welstand kwam. In de 19e eeuw was, gelijk wij reeds opmerkten, onder hen de welstand uiterst gering. In de jaren na 1870 van economischen opbloei, waarin toenemende vraag naar administratief personeel, stonden voor hen echter weder in voldoende mate de door hen traditioneel gezochte lager bezoldigde Europ. admin. functies open. Maar dit veranderde geheel bij de toenemende indianisatie (Jaarl. productie kl. ambt., diploma: 6500, gouv. pl. 450. Abiturienten Mulo school 500, gouv. pl. 60; vakopl. 2600, gouv. pl. 400, Part. plaatsing zal niet grooter zijn dan bij het Gouvt.). Acuut werd de toestand bij de daarop volgende inkrumping van het productieproces, nadat de wereldcrisis in N.-I. in 1930 haar intrede deed.

In vele opzichten vormen de Chineezzen in Indië nog altijd een eigen economische, vrij kapitaalkrachtige groep (tusschenhandel). De tengevolge van de wereldcrisis na 1930 uit de B.B. terugkeerende duizenden werklooze Javaansche koelies konden in hun desverband terugvallen en zoo ook de tallooze koelies in de Europ. grootbedrijven op Java zelve, voor wie geen loonarbeid meer was. Maar

voor den minder gesitueerden Indo daarentegen trad bij het toenemen der concurrentie van inlandsche zijde, waar men met lager loon en lager levensstandaard genoeg kon nemen, de eenzijdig gerichte zwakke economische positie van den armen Indo in het volle licht.

Immers zij zijn aan Indië gebonden — maar zonder terug te kunnen vallen op landbouw of ambacht! Met den bodem zijn zij niet vergroeid. Zij wortelen niet in een gevestigde laag van boeren en arbeiders. Zij zijn slechts loontrekkers, slechts onderdeelen van het Westersch productie- en bestuursapparaat!

En zoo dreigt inderdaad in het huidig tijdsgewricht de arme Indo te derailleren. Van Indo-zijde weerklinkt dan ook de kreet: Terug naar den landbouw en het ambacht!

III. *Indogrondrechten.*

Het Pauperisme-rapport van 1902 riep ook reeds om het creëren van eenen Europeeschen boerenstand.

En zoo doet het rapport van 1872!

In dit historisch verband lijkt het niet zonder belang om even te memoreeren, hoe men vóór het Cultuurstelsel, het dwangstelsel van 100 jaar geleden, over verschillende landbouwvormen dacht.

In zijn eerst onlangs gepubliceerd kolonisatierapport van 1822 concludeert *G. G. van der Capellen over den kleinen landbouw*, dat het nut en voordeel, dat men zich verbeeldt uit eenen landbouw van Europeanen in het klein in deze gewesten te kunnen trekken, niet dan schijnbaar en bedriegelijk is, dat dezelve in het algemeen moet gehouden worden voor onuitvoerlijk, onvoordeelig en ondoelmatig; terwijl de concessie van dezelve in vele gevallen nog ligtelijk zou kunnen worden onrechtvaardig.

Doch ook over *den groot-landbouw* van zijnen tijd (Particuliere Landerijen) was van der Capellen niet te spreken.

Botanisch uitgedrukt, luidde zijn oordeel daarover: dat de groote Europ. landheer wel verre van eenig nut aan dezelve te kunnen toebrengen, ten aanzien van dezelve met regt zou kunnen worden vergeleken worden bij eene „parasitaire” plant, die zich langs duistere en kronkelende wegen strengelt rondom de inl. bevolking, haar knelt en belemmert in haren groei; haar afsnijdt van eene vrije gemeenschap en onmiddellijke aanraking met het Gouvernement en zich voedt ten koste van beide, zonder uit zich zelve eenige nuttige noch aangename vruchten op te leveren.

Van der Capellen's opvolger, *Du Bus*, die juist wel weder de richting der grootcultures uit wilde, wees op zijne beurt op *den inl. landbouw* als op eene cultuur, waar sleur en uitzichtlooze eenvormigheid heerschte.

In zijn bekend rapport van 1827 schreef hij daarover het volgende: „En wanneer na lang tijdsverloop alle gronden op Java zullen ontgonnen zijn, zal het over zijne geheele oppervlakte eene bevolking bezitten, volmaakt dezelfde als thans een gedeelte dier oppervlakte bewoont en bebouwt, eene bevolking n.l., die overal opeengedrongen, zal bestaan uit ettelijke millioenen pachters van heele, halve en kwart morgen gronds, elk bouwende ter verkrijging van zijn voedsel, elk rijst verbouwende en anders niet, elk bouwende tegen de verdiensten van den blooten daglooner, elk ter voldoening

van eerste levensbehoefte, verterende wat zijn stuk grond hengeeft en zijne landrente hem laat."

Zichier de drie typen van landbouw in Indië, ruim 100 jaar geleden beoordeeld.

Daarna kwam het *Cultuurstelsel* zelve, de dwangcultuur voor de inlandsche bevolking, de staatexploitatie van den grond, welke uiteraard in het geheel geen concurrentie van het particuliere element naast zich kon dulden.

Toen men echter in het midden van de vorige eeuw weder het Cultuurstelsel ging afbreken en daarmee de toenmalige basis voor 's lands financiën verliet, moest een te scheppen *Westersch bedrijf van groot landbouw* als compensatie dienen, omdat het inlandsch bedrijf daarvoor niet kon helpen.

Maar dan moest dat Europ. gr. landb. bedrijf daartoe ook zijne gronden krijgen, steunende op een krachtiger recht dan de „huur” van 1854 (1856).

Vandaar het „erfpachtsrecht” van woeste gronden, ingesteld bij de Agrarische wet van 1870. Daarnevens draagt echter diezelfde Agrarische wet er nauwkeurig zorg voor, dat aan de inlandsche bevolking, immers overwegend agrarisch, haar grondkapitaal, dus welhaast het eenige kapitaal in haar bezit, zooveel mogelijk gewaarborgd wordt.

Vervreemding van inl. bezitrecht op bouwgrond aan niet-inheemschen werd verboden (1875—1879).

Voor grondtransacties tusschen inheemschen en niet-inheemschen werd overigens overheidstoezicht geëischt.

De domeinverklaring ten slotte, diende om verkwanseling van woeste gronden, gelijk vooral op de B.B. voorkwam, te keer te gaan.

Naast de vooropgestelde bescherming van den economisch zwakken inlander in zijn grondbezit tegen het opdringen van den niet-inlander, houdt derhalve de agr. wetg. rekening met de redelijke belangen van het uitheemsch element bij den grond, teneinde het tweede en hoofddoel der agr. wetg.: *de schepping van een Europ. gr. landbouw*, te bevorderen en wel door eenerzijds „erfpacht” van woeste gronden in de bergen mogelijk te maken en anderzijds de gelegenheid voor „grondhuur” ten aanzien van inlandsche gronden in de vlakke open te stellen.

Afgezien van daaraan klevende fouten heeft in de praktijk deze overheidsbescherming op agr. gebied sterk helpend gewerkt.

De Engelsche criticus van ons koloniaal bewind, Clive Day, juicht het herstel van het Nederl. gezag in Indië in 1816 bovenal toe, omdat onze agr. politiek in N.-I. z.i. meer dan de Britsche, de „deposse-deering” van de inheemsche bevolking van haren grond met groot succes heeft tegengegaan.

Zoo werd bereikt, dat de inlandsche bevolking haar grondkapitaal behield en wat dit o.a. tijdens de wereldcrisis voor Indië heeft beteekend, behoeft wel niet uitvoerig betoogd te worden.

„Als ooit”, zegt de Commissie Spit, *„de wijsheid der vadersen”*, die het vervreemdingsverbod afkondigde, is gebleken, is het wel in deze tijden van nooddrift, want hoe arm ook een groot deel der inlanders moge zijn, hebben toch millioenen een stukje grond, dat voeding, en woonplaats verschaft. Hoe zou dit alles geworden zijn, indien de grond in handen ware van een minderheid van I.E.-grond-

bezitters met daarnaast een proletariaat van millioenen bezitlooze inboorlingen? Hoe zou men dan deze laatsten tegen ellende en hongersnood en ten slotte tegen zich zelve moeten beschermen?"

Bij deze scherp getrokken agrar. politiek heeft men echter zelfs den in Indië geboren Nederlander en Vreemde Oosterling van den inheemschen akkergrond geweerd, hetgeen destijds niet als bezwaar gevoeld werd.

Maar toen men nu in het begin dezer eeuw overtuigd raakte van den moeilijken toestand, waarin de minder goed gesitueerde Indo verkeerde, stelde men wederom eene Pauperisme-Commissie in, wier voorstellen o.a. wederom inhielden het creëren van een Europ. boerenstand.

Vandaar de kleine erfpacht van 1904!

Daartoe is in 1904 het Agrar. Besluit aangevuld met art. 18a. hetwelk nader werd uitgewerkt bij St. 1904—326, sedert voor geheel N.-I. (direct gebied) geldende.

In tegenstelling met wat voor de erfpacht in het algemeen geldt, gaat het hier alleen om „minvermogenden" grond te verschaffen, ten einde in den kleinen landbouw een bestaan te vinden.

Hiervoor kunnen op aanvraag gronden in erfpacht worden afgestaan, tot een maximum van 10 bouw, uit te breiden tot 25 bouw als dit wenschelijk geacht wordt. Ook niet-woeste grond kan worden afgestaan, indien de inlandschē rechten daarop zijn prijsgegeven, hetgeen bij de gewone erfpacht, enclaves daargelaten, niet kan.

De canon bedraagt bij eerste uitgifte bij woesten grond gewoonlijk slechts f 0.10 per bouw en deze kan tot hoogstens f 1.— gaan.

De uitgifte kan alleen plaats vinden aan minvermogende Europeanen (gg) ingezetenen van N.-I. en aan als rechtspersonen erkende in N.-I. gevestigde filantropische vereenigingen, die zelfs tot 500 bouw kunnen krijgen (alleen woeste gronden).

De maximum duur van dit erpachtsrecht is 25 jaar, welke periode telkens met hoogstens dezen tijdsduur kan worden verlengd, als de gronden ten genoegē van de Regeering voor het beoogde doel gebruikt zijn.

Van overheidswege kan geldelijke bijstand worden verleend in den vorm van bouw- en bedrijfscredieten.

Door deze invoeging in het agrar. besluit en uitwerking daarvan in St. 1904—396 kreeg men derhalve in N.-I., naast het type van den groot- of ondernemingslandbouw en den inlandschen landbouw, een derde type, dat van den *Europeeschen kleinen landbouw*, waar Capellen niets van wilde weten.

Tot bestrijding van het in het begin dezer eeuw onder de Indo-Europeanen geconstateerd toenemend pauperisme, wilde men hen trachten te helpen aan landbouwbedrijfjes bij groote bevolkingscentra op Java (later ook op de B.B.).

De wettelijke grondslag voor deze bedrijfjes was niet ongunstig en er werd eene post op de begrooting gebracht van f 25.000 voor afkoop van inlandsche grondrechten en voor het verlenen van bouw- en bedrijfscredieten, een en ander onder bevredigende voorwaarden. De administratieve omslag voor de toekenning van deze kleine erfpacht bleek daarentegen wel belemmerend te werken.

Hoe dit zij, de resultaten van de kleine erfpacht waren tot op heden gering. In November 1935 waren op Java slechts 838 kl.

erfpachtsperceelen met eene totaal oppervlakte van 8600 ha. Op de B.B. 59 met 519 ha. (Daarnaast besloeg de ondernemingslandbouw op Java eene oppervlakte van 1.2 m ha en op de B.B. van 1.8 m ha.) (De inl. landb. op Java beslaat 7.75 m ha.).

Gelijk gezegd was deze erfpachtsregeling vnl. bedoeld voor het stichten van landbouwbedrijfjes met afzetmogelijkheden naar de nabij gelegen groote steden; afzet van melk, groenten, bloemen, aardappels, tuinplanten, enz.

Enkele bedrijfjes slaagden, maar vele mislukten, ook en vooral in den beginne, in verband met de elementen, die zich als kleinlandbouwers opwierpen.

Er schijnt, volgens deskundigen, bij deze bedrijfjes kans van slagen te zijn als productie, vervoer en distributie in één hand blijven, maar ontvallen beide laatstgenoemde factoren aan den landbouwer — en dat schijnt regel — dan ontgaan hem tevens de meest lucratieve zijden van het bedrijf.

Gingen de bedrijfjes wel goed, dan kwam echter veelal de inlandsche landbouwer al spoedig met gelijke producten aan de markt voor veel lager prijzen, waartegen van Europeeschen kant geen concurrentie mogelijk was.

Ging men geheel over tot de productie van inlandsche gewassen, zooals rijst, cassave, grondnoten, tabak of maïs, en werd men hierbij geholpen door inlandsche betaalde krachten, dan bleek het bedrijf al spoedig te duur, verliesgevend en niet vol te houden.

Zonder inlandsche werkkrachten kon daarentegen slechts een klein oppervlak gronds bewerkt worden en verdiende men hoogstens koelieloon.

Ging men over tot de productie voor de Europeesche markt (koffie, thee, rubber), dan kon dat wel in de haussetijden gelukken, maar bij het dalen der prijzen bleken die bedrijven niet vol te houden.

Waar men combinaties zocht tusschen eigen voedsel-verbouw, het leveren van groenten en melk aan de nabijgelegen centra, het verbouwen van aardappels en enkele andere gewassen en men nog wat achter de hand had (een pensioentje) was mislukking niet altijd het einde.

Maar als totaal werd tot nu toe het Europeesch klein landbouwbedrijf nimmer een succes.

De moeilijke positie, waarin de Indo-Europeaan door de wereldcrisis van 1929 was geraakt, leidde tot herhaalde besprekingen in den Volksraad en als gevolg daarvan tot de instelling bij G.B. van 15-6-1931 eener commissie — de zgn. commissie-Spit — ten einde de Regeering van advies te dienen nopens de vraag of het, met inachtneming der huidige beginselen van agrar. beleid en van de sociale positie der „Indo-Europeanen”, mogelijk en wenschelijk zou zijn, nadere voorzieningen te treffen in verband met het grondbezit van deze bevolkingsgroep en zoo ja, op welke wijze.

Eerst in 1936 was deze commissie met haren omvangrijken arbeid gereed.

Zij kwam daarbij tot de navolgende conclusies:

Uitgaande van het beginsel, dat zoowel om adatrechterlijke als om economische en staatkundige redenen een wijze politiek niet kan

gedoogen, dat het vervreemdingsverbod van den grond door inlanders aan niet-inlanders van St. 1875—179 integraal zou kunnen worden ingetrokken, maar dat aan den anderen kant de toestand niet kan gelaten worden zooals hij is, heeft de commissie gezocht naar een middenweg, waarbij zij zelf hare opdracht overschreed, door daarbij blijvers en Indo-Chineezten te betrekken.

Het verst komt de commissie tegemoet aan de verlangens der Europeanen, veel minder ver aan de groep der Vreemde Oosterlingen (vnl. Chineezten), en dit laatste vooral om haar veel grooter getal en de daardoor te duchten gevaren ten opzichte van het grondbezit der inheemschen.

Aan beide groepen wordt een weg gewezen ter bevrediging van de bestaande verlangens naar voldoende grond voor woon- en werkgelegenheid.

Aleen voor de Europeesche bevolkingsgroep, die de toekomst in het bijzonder van hare kinderen met klimmende angstige zorg tegemoet gaat, tracht de commissie te voldoen aan het verlangen om in het eigen vaderland niet langer verstoken te zijn van het recht op den grond. Zij doet dit door hier de deur van het vervreemdingsverbod half open te zetten, waardoor het mogelijk zal worden voor deze bevolkingsgroep ook over grond voor de uitoefening van den landbouw te beschikken. Voor de Chineezten wenschte zij dat ook toe te laten in nader aan te wijzen deelen van de Buitengewesten.

Gelijk welhaast van zelf spreekt, bepalen de voorstellen der commissie zich tot de „Nederlandsche onderdanen” en daaruit weder tot de „blijvers” (d.z. zij, die minstens 10 achtereenvolgende jaren in Indië gevestigd zijn en van wie redelijkerwijze te verwachten is, dat zij er hun verder leven gevestigd zullen blijven). De hulp der commissie wordt voorts niet verleend aan beter gesitueerden noch aan onbemiddelden, maar aan „mindervermogenen” (wie daartoe behooren zal de betrokken Resident uitmaken).

De rechten, die de inlander op den grond heeft, kon hij tot nu toe niet rechtstreeks voor goed overdragen aan eenen niet-inlander. Daartoe moest hij n.l. beginnen met eerst „afstand” te doen van zijne rechten op den grond, feitelijk ten behoeve van het Gouvernement, dat daardoor dan weder vol eigenaar van den betrokken grond werd. De niet-inlander, die voor de prijsgeving der rechten betaald had, kreeg daarvoor strikt genomen niets dan een moreel recht om het stuk grond van het Gouvernement te koopen, indien daartegen overigens geen bezwaren bestonden en verder eventueel onder door het Gouvernement te stellen voorwaarden (waarbij de beperkende werking van art. 51 der Indische Staatsregeling alinea 2 j^o het Agrar. Besluit).

De commissie wil nu de mindervermogende onderdanen-niet inlanders-blijvers erfelijk individueel bezitter van inheemschen grond kunnen doen worden, zij het binnen bepaalde grenzen en met de daaraan verbonden lasten en plichten, zooals landrente, persoonlijke diensten, welke dan echter zoo mogelijk afkoopbaar gesteld zullen worden of door een inheemschen vervanger verricht zullen kunnen worden.

De geheele materie blijft voorts beheerscht door het adatrecht (plaatsel. adat en gebruiken), met een eenvoudige inschrijving van den grond en rechthebbende in de desaregisters.

Het verwerven van dit bezitsrecht door den niet-inlander zal niet mogelijk zijn, waar het adatrecht dit verbiedt of waar dit om economische of staatkundige redenen ongewenscht zal zijn.

Niemand zal meer mogen verwerven dan $\frac{1}{2}$ bouw gronds voor woonerf en 5 bouw voor landbouwdoeleinden, hetzij sawah of drogen grond.

Om te voorkomen, dat in beperkt gebied een groot deel van den grond in andere dan inlandsche handen zal komen, wil de commissie verder bepaald zien, dat binnen eene inl. gemeente van den bouwgrond niet meer in handen van Europ. blijvers mag komen dan 5 % der sawahs en een regionaal vast te stellen percentage van de droge gronden. De Europeaan, die bouwgrond wil verwerven, zal bovendien moeten aantoonen over voldoende middelen te beschikken om de gronden te bewerken.

Wat de woonerven betreft, ook daarvan zal regionaal het percentage worden vastgesteld, dat in vreemde handen zal mogen overgaan. Alleen in Europ. wooncentra zal de overgang ongelimiteerd mogen plaats hebben. Daar wil de commissie echter reservaten maken voor de inl. bevolking, waar dan geen anderen dan inlanders grondbezit mogen verwerven.

De commissie wil voorts den Europeaan met inl. bezit op den grond voor landbouwdoeleinden, aan den grond binden. Hij moet n.l. op of nabij het perceel gevestigd zijn op straffe van vervallenverklaring van zijne grondrechten.

De commissie stelt verder voor een beperkt ontginningsrecht voor Europeanen-blijvers en wil de beperkingen omtrent de uitgifte van grond in erfpacht voor den kleinen land- en tuinbouw herzien, o.a. wil zij voor den duur der uitgifte een termijn van 75 jaar in stede van 25 jaar stellen.

T.a.z. van Vreemde Oosterlingen wil de commissie, althans op Java en Madoera, minder ver gaan dan voor Europeanen-blijvers en overgang van inl. rechten op den grond alleen mogelijk maken met betrekking tot de woonerven.

De belangrijke en diep ingrijpende voorstellen van de commissie-Spit hebben dadelijk voor- en tegenstanders gekregen.

a. Voorstanders, die, al gaan zij geenszins in allen deele met de voorstellen accoord, in elk geval den Indo, gelijk deze in de huidige omstandigheden economisch in moeilijkheden is of dreigt te komen, in de richting Spit te hulp willen komen.

b. Als tegenstanders vogels van diverse pluimage: o.a. zij, die in den inbreuk op het vervreemdingsverbod een gevaar zien, dat daarmede het hek van den dam zal zijn. Die vreezen, dat de Indo met $5\frac{1}{2}$ bouw geen genoegen zal nemen. Die zich afvragen of bevoorrechtiging van Nederlandsche onderdanen boven de van geslacht op geslacht in Indië gevestigde paranakan Chineezen wel houdbaar zal blijken en zoo niet, die dan vreezen, dat de kapitaal-kragtige Chineezengroep zich snel van de beschikbaar gestelde gronden zal weten meester te maken, ten koste van den Indogroep, die het nakijken zal hebben. Ten slotte zij, die er op wijzen, dat het enorm accres der inlandsche landbouwende bevolking, allen grond van Java voor deze opeischt.

Immers, wat betreft de inlandsche bevolking van Java, staat men voor het zoo moeilijk op te lossen vraagstuk der „overbevolking!”

Eene bevolking, welke in 1930 reeds bijna 42 mill. bedroeg of 315 zielen per km², die, welke gelijk Du Bus in 1827 reeds voor-
spelde, in het algemeen alleen van den landbouw, van de rijstcultuur
bestaat, gedreven op grondstukken, die niet meer dan een dwerg-
bezit uitmaken. (J. en M. '34: 8 m landr. pl. grondbezitters;
21.7 m grondstukken; 3 m ha sawah; 4.3 m ha droge gronden;
per grondbezitter 0.93 ha. Alzoo kl. gr. bezit van 1½ b. of rond
1 ha).

Nog weinig grond is op Java beschikbaar voor uitbreiding van
dit inlandsch grondbezit — en de bevolking neemt per jaar toe met
5 à 600.000 zielen!

Dientengevolge worden alle mogelijke sociale maatregelen ten
bate van de inlandsche bevolking genomen, a.h.w. verzwolgen door
den als een „bandjir” toenemenden volksstroom.

Hou zou men dan nog desaground en speciaal sawahs voor niet-
inlanders beschikbaar kunnen stellen?

c. Tegenstand tegen de voorstellen Spit is echter ook gekomen
van de zijde van hen, die de belangen van den Indo voorstaan!

Op het eerste gezicht lijkt dit vreemd, want de Regeerings
opdracht, die tot de voorstellen leidde, werd immers juist met het
oog op de belangen van den Indo gegeven.

Toch is het verzet van die zijde niet onverklaarbaar.

De kern van het verzet zit in de meening, dat de commissie-Spit
verdienstelijk heeft gewerkt, maar op grond van eene foutieve
opdracht, welke zij zelve heeft moeten overschrijden en die, des-
niettegenstaande, hare conclusies onaanvaardbaar maakt.

De opdracht immers ziet het probleem, dat aan de orde is, als
dat van eene „werkverschaffing”, als eene liefdadigheidsaangele-
genheid!

Maar het vraagstuk ligt anders, zegt men van Indozijde.

Het voortschrijdend proces der indianisatie dreigt den Indo ge-
heel te ontwortelen. Daarom moet hij kunnen terugvallen op den
grond.

Voor hem moet mogelijk worden gemaakt *de vorming van eenen
Europ. boerenmiddenstand*, welke de „ruggegraat” der Indische
maatschappij zal worden.

Daarvoor is dan noodig een geheel nieuwe opbouw van het
Indische agrarisch recht.

Van deze zijde noemt men de voorstellen van Spit: „Eene kleine
gift van bedenkelijke kwaliteit.”

Immers, Spit wil *geen opheffing van het vervreemdingsverbod*,
dan bij hooge uitzondering.

De tegenpartij wijst echter op de gebleken ontstellende ontduiking
van dit verbod en de algemeene „verschuldung” van den inl. land-
bouw.

Op grond daarvan wil men van Indozijde de geleidelijke op-
heffing van het vervreemdingsverbod, geschakeld aan de kadastreering
van allen landbouwgrond.

Kadastreering, indien practisch al uitvoerbaar, zal echter eene
kostbare geschiedenis worden en een geheel nieuw corps ambtenaren
vorderen. En dan komt de vraag of dit alles wel zoo dringend
noodig is.

Daarbij, de kadastreering kan niet het middel zijn om de zwakke

economische positie van den inlander te bestrijden, eene positie veroorzaakt door zijne intensieve rijstcultuur, uitgeoefend op dwergbezit. De schuldenwirtschaft, gebruikelijk bij keuterboertjes, zal men met „schuldbevrijding” te lijf moeten gaan en dergelijke middelen. Kadastreering zal hierbij weinig helpen.

Algeheele opheffing van het vervreemdingsverbod lijkt onaanvaardbaar. W.i.w. wordt dit verbod herhaaldelijk overtreden — maar een paal, die ondergraven wordt, houdt men niet overeind door dat proces te verhaasten en te voltooien. En overeind houden is „wijze” politiek, dat leert ons Korea met zijn Japandevlopment Cy. en Afrika met zijne indigènes détribalisées, de van hunnen grond beroofde inlandsche stammen, die aan de uitheemsche leiders dezer landen thans heel wat hoofdbrekens kosten.

Spit wil den inlandschen grond bij overgang in niet-inlandsche handen, in zijn *adatrechtelijk* kleed laten blijven.

De tegenstanders zien daarin een neerdrücken van den Indo naar de inlandsche sfeer. Hierbij is uiteraard het sentiment sterk aan het woord. Maar er dreigt ook misverstand, want voor den betrokken Europeaan verandert, tengevolge van den overgang van den grond, niets van zijn personenrecht noch van zijn familie- of erfrecht.

Wel zal hij echter tegen eventueele „desaplagerij” beschermd moeten kunnen worden.

Niet het feit, dat de Indo-Europeaan grond zal krijgen in *adatrecht*vorm zal hem behoeven neer te drukken, maar veeleer het feit, dat hij aan den rand van de inl. desa komt te wonen, waar hij zijn sfeer allicht niet vindt!

Wat wel aandacht verdient, is het verzet tegen Spit's voorstellen om den overgang van grond te beperken tot „mindervermogenden” en dan nog voor bepaalde arealen, die te klein geoordeeld worden. Men maakt, zoo klaagt men, langs dezen weg van den Indo een keuterboer, wiens ondergang bij voorbaat vaststaat. Men wil hem integendeel geplaatst zien in economisch wel gefundeerde bedrijven, uitkomende boven het desabedrijf. Men wil scheppen een Europ. boerenmiddenstand, de ruggegraat eener geheel nieuwe maatschappij.

Met Spit eischen ook zij echter „eigen bewoning” en „bewerking van den grond”, alsook beperking van areaal, zij het in ruimer afmeting dan Spit het zich dacht.

Willen de tegenstanders: Alles of niets? Wie alles wil, wil niets! Maar — eene verzoening van de standpunten, lijkt à priori nog niet uitgesloten.

IV. *Eindconclusies.*

Beziet men nader hetgeen voor en tegen de voorstellen wordt ingebracht, dan blijkt reeds spoedig, dat het verzet niet zoozeer gericht is tegen de voorstellen-Spit, voorzoover deze betreffen het verschaffen van woongeleghheid in de wooncentra en zelfs niet tegen het denkbeeld der commissie om die te baseeren op *adatrecht*.

Dit is daarom belangrijk, omdat daarmee het Indovraagstuk wellicht reeds voor *meer dan de helft* wordt opgelost.

De Europeesche en speciaal de Indo-bevolking is voor een groot deel in de wooncentra geconcentreerd. Er komt daar veel onwettige occupatie van grond voor, die langs de voorstellen Spit op een-

voudige en weinig kostbare wijze zal kunnen worden opgelost. Het verkrijgen van de zoo gezochte woongelegenheid in de centra zal er zeer door worden bevorderd.

Geldt dit voor de „stad”, anders staat het met het „land”!

De bezwaren tegen de voorstellen voor dit terrein ingebracht lijken voorshands nog zoovele en zoo gewichtig, dat het de vraag schijnt of in die richting wel spoedig definitieve beslissingen zullen verwacht kunnen worden. En wat moet dan intusschen gebeuren? Niets?

Het lijkt derhalve practisch om te overwegen of niet van eene regeling, die reeds bestaat, n.l. die van de kleine erfpacht, meer en doelmatiger gebruik gemaakt zou kunnen worden dan tot op heden het geval was.

W.i.w. wijzen de landbouwdeskundigen op de povere resultaten tot nu toe met deze erfpacht bereikt. Men wijst echter ook op gevallen, die wel slaagden; op de vele van ander kaliber dan de vroegere reflectanten, die den landbouw willen entameeren, alzoo van lieden, die beter voorbereid en welgezind als erfpachter zouden willen beginnen; men wijst op de mogelijkheid om in coöperatief verband op te treden en om daarbij productie, transport en distributie in één hand te houden; men verwacht hierbij finantieele en vooral ook deskundige hulp en steun van den Lande en men wijst er ten slotte op, dat deze hulp aan den Indo buiten de stad, niet alleen streng economisch moet worden gezien, maar ook en vooral als een sociaal vraagstuk! Ten slotte wijst men er op, dat het hier niet gaat om groote getallen van hen, die hulp behoeven.

Pakt men krachtig aan, dan kan vermoedelijk langs deze wegen reeds veel voor woon-gelegenheid en landbouw-behoefte van den Indo gedaan worden, zonder dat men in de meer becritisierde zijden van de voorstellen Spit komt.

En eerst indien men er langs deze wegen voor den landbouw nog niet komt, zal men moeten overwegen in hoeverre op de voorstellen ten dezen opzichte ware in te gaan.

V. Slot.

Uit het vorengaande volgt, dat het Indo-vraagstuk langs den weg van den landbouw uiteraard *niet* in vollen omvang kan worden opgelost.

Daarvoor zullen meer wegen betreden moeten worden, wegen, die ten deele reeds in de voorstellen der commissies van 1872 en van 1902 voorkomen, zooals: ambachts- en nijverheids-opleiding; kolonisatie; het reserveeren van bepaalde betrekkingen of percentages daarvan voor den Indo, woekerbestrijding, enz.

En zelfs het Indo-landbouwvraagstuk wordt er vermoedelijk niet geheel door opgelost.

Economisch is van de daarvoor aangegeven wegen voorshands ook wel geen groot succes te wachten. Maar sociaal gezien, geldt het hier het te hulp komen aan landskinderen, op Nederland gericht, die een kostbaar cement kunnen vormen voor het Nederlandsch element in het Verre Oosten; landskinderen, die door de recente gebeurtenissen in 's werelds loop in bijzonderen druk zijn gekomen, die hulp vragen en — naar ik meen — recht op belangstelling en redelijken steun verdienen!

GERAADPLEEGDE LITERATUUR:

Indo-vraagstuk.

- Verslag der Pauperisme commissie 1872.
Onze Indische financiën, door *E. de Waal*, 1876.
Verslag der Pauperisme commissie 1902.
Prof. Dr. J. H. Boeke: Indianisation. Kol. Studiën, 1932.
Dr. W. M. T. Mansvelt: De positie der Indo-Europeanen. Kol. Studiën, '32.
H. C. Zentgraaf: De Indo-landsdienaar, Kol. Studiën, 1932.
Aanteekeningen over Indianisatie. *De Stuur*, 1932.
C. E. Barre: De Indo-Europeaan in de branding. Ver. Indië—Nederland, 17 April 1937.

Indo-grondrechten.

Het rapport der Commissie Spit 1936. (Conclusies opgenomen in Kol. Studiën, Febr. 1937).

Prof. Dr. J. H. A. Logeman: Aanteekening bij de voorstellen nopens het grondbezit. Ind. Tijdschrift v/h Recht, dl. 145, Afd. 3. Zie ook Kol. Studiën, Febr. 1937.

Dito. Techn. mededeelingen Vereeniging voor Locale Belangen, No. 8.

Mr. S. Jaarsma: Grond voor den Nederlander, 1936. Besproken in het Rechtsgeleerd Magazijn, 1937, afl. 5 door *Prof. Kleintjes* en in het Ind. Tijdschrift v/h Recht vnd. blz. 457 door *Mr. W. F. C. van Hatuum*.

Mr. J. Adolfs: Indië wil een landbouwmiddenstand. Locomotief van 1 Maart 1937.

Mr. W. F. de Waal: Om den grond. Soerabaja's Handelsblad, Juni 1937. Op den tweepsrong. Alsvoren, Oct. 1937.

Eureka. Indische Gids, Dec. 1937, blz. 1113.

Mr. S. Cohen. Grondrechten v. Indo-Europeanen. Ver. Indië-Ned. Dec. 1936.

Prof. Mr. G. J. Nolst Trenité: De misstap der commissie Spit. Kol. Tijdschrift, Aug. 1937 en Nov. 1937.

Prof. Mr. A. Neytsoll de Wilde: Welvaart en Traditie, inaugureele rede gehouden te Wageningen op 20 Mei 1935 en voorts: De misstap der commissie Spit? Kol. Tijdschrift, Sept. 1937.

Dr. J. W. Meijer Ranneft: Rechten op den grond voor Nederlanders. Als voren, Sept. 1937.

Prof. Mr. Dr. H. Westra: Inlandsche grond onder Europeeschen titel. De Waag, 2 Oct. 1937.

Dr. H. G. Heijting: De wijsheid der vaderen. Ind. Gids, Febr. 1937.

Beschouwingen en besprekingen over „Rechten op den grond voor Nederlanders in N.-I.”, in het Indisch Genootschap, 10 November 1937.

DISCUSSIE.

Prof. A. Te Wechel vraagt hoe ooit concurrentie mogelijk zal zijn tusschen inlandsche landbouwers, die tevreden zijn met f 0.20 à f 0.25 per dag en Indo-landbouwers, die veel hogere vergoeding eischen.

Hij acht andere wegen noodig, waarbij Indo's in het „grootlandbouwbedrijf” tot hogere posities komen. „Eigen” landbouw door Indo's gaat ten gronde door concurrentie door inheemschen.

Inleider ontkent geenszins, dat er andere en betere wegen kunnen zijn om den Indo te helpen. Hulp heeft hij noodig, maar waar groote aandrang bestaat van Indo-zijde ook voor eigen landbouw, zou het niet aangaan dien weg af te snijden inplaats van ook dien weg open te houden en te effenen, voor zoover mogelijk.

De Heer G. J. Vink: Iedere uitgifte van grond aan den Indo op Java zal leiden — wat men er tegen tracht te doen — tot een Indo, die van deelbouw leeft zonder belangrijken eigen arbeid (uitzonderingen, die numeriek zeer gering zullen zijn, daargelaten.) Dit is logisch op een zoo overbevolkt land, waar de drang naar grond zoo groot is. Dit vindt debater geen mooie oplossing van het vraagstuk.

Inleider zegt, dat het geenszins gaat in dezen om een eenige oplossing van het vraagstuk. Daarvoor zullen zeker verscheidene wegen moeten dienen, naar men sluite den aangewezen weg niet af, doch helpe ook daarbij zooveel mogelijk.

De Heer C. W. Bagchus: De mogelijkheid van kleine erfpacht moet open blijven, omdat er, weliswaar weinige, doch hoopvolle voorbeelden zijn van goed onderlegde krachten, die wél slagen. Doch dan moeten de kapitaalcrachtigen *niet* uitgeschakeld worden. Een speciale richting, bijv. van vruchtencultuur, zal daarbij moeten worden ingeslagen. In het algemeen dus cultuur van hoogwaardige gewassen voor de locale markt. Daar zit echter risico aan vast, hetgeen kapitaal en vakkennis eischt.

Inleider stelt gaarne het deskundig oordeel van dezen debater naast dat der vorige ook deskundige debaters, waaruit immers volgt, dat mogelijkheden om te slagen onder bepaalde voorwaarde geenszins à priori uitgesloten behoeven te zijn.

Ir. G. C. W. Ch. Tergast: Spreker wijst er op, dat naar zijn persoonlijke meening het Indo-vraagstuk geen oplossing kan vinden door de Indo's om te vormen tot landbouwers, die zelf al het werk op hun land zouden moeten doen. Op deze wijze kan uiteindelijk alleen het resultaat zijn, dat zij gelijkgeschakeld worden naar beneden, naar inheemsch landbouwerspeil. 't Zelfde zal het feit zijn met hen, die een oplossing zoeken in industrialisatie (opm. Prof. Te Wechel), voor zoover hiermede bedoeld wordt, dat zij arbeiders in industrieën moeten worden. Ook daar wordt de concurrentie van inheemsche zijde, met haar lagere levensbehoeften, op den duur te groot en onbestrijdbaar (vide het succes van b.v. Chevrolet-fabriek te Tandj. Priok eenige jaren terug). Spreker vraagt zich af of niet veeleer alle krachten, die het wel meenen met de Indo-bevolking, gericht moeten zijn om een stand van *kleinondernemers* in het leven te roepen zoowel op 't gebied van landbouw als industrie. In dit verband geeft gronduitgifte van 5 bouws, gelijk volgens den geachten *inleider* het ontwerp-Spit aangeeft, geen uitzicht.

Vanzelfsprekend zullen niet alle Indo's hiermede geholpen kunnen worden. Een deel zal immer tot het Inlandsche levenspeil wegzakken. Maar het deel, dat wel op deze wijze geholpen zou kunnen worden, kan voor de Nederlandsche, de Nederlandsch-Indische zaak van zeer groot nut blijken te zijn.

Inleider wijst er op, dat de reeds bestaande regeling van de kleine erfpacht, mits gemakkelijk gemaakt, kan helpen in den zin als door debater aangegeven.

Dr. J. R. Beverstuis: Is van Gouvernementswege ook overwogen, of zijn er wellicht reeds regelingen getroffen, om aan den Indo-Europeaan ook voor andere bestaansmogelijkheden installatiekosten en bedrijfskapitaal in voorschot te verstrekken, op dezelfde wijze als thans geschiedt voor vestiging als klein-landbouwer? Bijvoorbeeld voor vestiging als ambachtsman, winkelier, handelaar of ondernemer in klein-industrie?

Inleider wijst op de hulp aan Indo-werkloozen verstrekt door de I.M.I.W. enz. Overigens gaat de vraag van debater buiten het onderwerp dat aan de orde is, om. Het lijkt echter ook *inleider* zeer geraden dat, wil men den Indo werkelijk helpen, men hem daartoe zooveel mogelijk wegen ter beschikking stelt.